

מקשה הגמרא: ולשיטת רבי עקיבא הסובר שעבודה זרה אינה מטמאת באבן מסמא מחמת ההיקש לשרץ, הרי למאי הלכתא איתקש לנדה, לענין טומאת משא, וכמבואר לעיל (פב). וקשה, מדוע הוצרך הכתוב להקיש עבודה זרה לנדה ושרץ, כדי ללמוד משניהם שעבודה זרה מטמאת במשא ולא באבן מסמא, לוקשיה ללכת – היה הכתוב יכול להקישוה רק לנבלה שמטמאה במשא ולא באבן מסמא, וללמוד ממנה דין טומאת עבודה זרה. מיישבת הגמרא: אין הכי נמי, שאם הלימוד מנדה היה רק שטמאת במשא, היה ניתן ללמוד דין עבודה זרה מנבלה, וכיון שלשיטת רבי עקיבא, כן הוקשה עבודה זרה לשרץ ונדה, על כרחך שאין ללמוד מנדה רק לענין טומאת משא, אלא יש ללמוד מנדה לימוד נוסף, מה נדה אינה מטמאת לאברין, אלא רק גוף הנדה עצמה, אף עבודה זרה שהתפרקה אחת מחוליותיה, אינה מטמאה לאברין – אותה חוליה אינה מטמאה מדין עבודה זרה.

חזרת הגמרא ושאלת: אלא הא דבקי – דבר זה ששאל רב חמא בר גוריא (לקמן ע"ב), עבודה זרה, נשנה לאברים או אינה לאברים, ונשאר הגמרא שם בספק, תיפשוט ליה מהא – מסוגיא זו שהרי בין לרבנן ובין לרבי עקיבא, יש היקש של עבודה זרה לנדה דעבודה זרה אינה מטמאת לאברים. משיבה הגמרא: רב חמא בר גוריא שהתפסק, בפרה מתיני – הוא שנה בביאור מחלוקת חכמים ורבי עקיבא כדברי רבה שהמחלוקת היא האם עבודה זרה מטמאת באבן מסמא, וכפי לה – והוא שאל אליבא דרבי עקיבא שלומד מנדה שעבודה זרה מטמאת באבן מסמא, האם לשיטתו ניתן ללמוד גם שעבודה זרה אינה מטמאת לאברים, או שההיקש לנדה הוא רק לחומרא ולא לקולא.

הגמרא דנה במחלוקת רבה ורבי אלעזר. מקשה הגמרא: מיתבי, שנינו בברייתא, עבודה זרה מטמאת כשרץ, וכן משמשיה מטמאים כשרץ. רבי עקיבא אומר, עבודה זרה מטמאת כנדה, ואילו משמשיה מטמאים כשרץ, ויש להקשות מברייתא זו, בשלמא – ברייתא זו מיושבת לדברי רבי אלעזר הסובר שחכמים ורבי עקיבא נחלקו האם עבודה זרה מטמאת במשא, משום שלדבריו ניקח – מובנים דברי הברייתא שחכמים ורבי עקיבא נחלקו האם עבודה זרה מטמאת כנדה או כשרץ. אלא לרבה הסובר שבין לחכמים ובין לרבי עקיבא עבודה זרה מטמאת במשא, קשיא מדברי הברייתא שהובאה בה שיטת חכמים שעבודה זרה מטמאת כשרץ והיינו טומאת מגע בלבד. משיבה הגמרא: אמר לה רבה – רבה ישיב לך בביאור הברייתא, מי אלימא מפתניתין – האם מלשון המשנה קשה יותר ממה שקשה מלשון המשנה שהובאה לעיל (פב). דקתני בה, עציני ואכניו ועפריו מטמאין כשרץ, ובכל זאת אוקימנא – העמדנו בביאור דברי המשנה, מאי לשון 'מטמאין כשרץ', דאותו הכותל של בית עבודה זרה לא מטמא באבן מסמא כמו ששרץ אינו מטמא באבן מסמא, אבל מטמא במשא כנדה, והכא נמי בברייתא יש לבאר, שיכשר' דיינו דלא מטמא באבן מסמא, אבל מטמא במשא כנדה.

הגמרא מוסיפה להקשות על שיטת רבה. מקשה הגמרא: מיתבי, שנינו בברייתא, נכרי ונכרית, עבודה זרה ומשמשיה, הן טמאים ולא היסטן מטמא, כלומר, אם היסטו [נשא] אותם הם אינם מטמאים טומאת היסט. רבי עקיבא אומר, נכרי ונכרית, עבודה זרה ומשמשיה, הן טמאים, והיפטן טמא אם היסטו [נשא] אותם, כדן נושא את הזב. ויש להקשות מברייתא זו, בשלמא – ברייתא זו מיושבת לדברי רבי אלעזר הסובר שחכמים ורבי עקיבא נחלקו האם עבודה זרה מטמאת במשא, משום שלדבריו ניקח – מובנים דברי הברייתא זה מבואר שנחלקו חכמים ורבי עקיבא האם עבודה זרה מטמאת במשא. אלא לרבה הסובר שבין לחכמים ובין לרבי עקיבא עבודה זרה מטמאת במשא, ונחלקו האם מטמאת באבן מסמא, קשיא מדברי הברייתא שמבואר בה בדברי חכמים שעבודה זרה אינה מטמאת במשא.

משיבה הגמרא: אמר לה רבה, וליטעמיה – וכי לפי שיטתך בביאור

הברייתא לא קשה, והרי מבואר בברייתא שנקרי ונכרית נמי, הן טמאים ולא היסטן, ויש להקשות על כך, והתניא בברייתא אחרת, נאמר לגבי דיני זב (ויקרא טו ב) 'דבריו אל בני ישראל וגו' ואמרתם אלהם איש איש כי יהיה זב מבשרו זבוב טמא הוא, ודרשו חכמים מלשון הפסוק, בני ישראל מטמאין בזיבה, ואין נכרים מטמאין בזיבה, אבל מכל מקום, נדרו חכמים עליהן שיהיו כזבין לכל דבריהן. הרי שמבואר בברייתא זו שנכרי ונכרית מטמאים במשא, ואילו בברייתא שהובאה לעיל מבואר, שתנא קמא סובר שנכרי ונכרית אינם מטמאים במשא.

מסיקה הגמרא: אלא על כרחך יש לומר שברייתא זו משובשת, וכל אמורא יבארה באופן אחר. רבה מתנין למעמיה – רבה יתרץ את הברייתא על פי שיטתו שחכמים ורבי עקיבא נחלקו האם עבודה זרה מטמאת באבן מסמא, נכרי ונכרית, הן טמאים והיפטן על ידי הטהור ואכן מסמא שלחן מטמאים, כיון שחכמים גזרו על הנכרים שיטמאו כזב לכל דבריהם, ואילו עבודה זרה, היא טמאה והיפטתה מטמא, אבל לא אבן מסמא שלחן, משום שחכמים סוברים שעבודה זרה אינה מטמאת באבן מסמא אלא במשא. רבי עקיבא אומר, עבודה זרה היא טמאה והיפטתה ואכן מסמא שלחן מטמאים, משום שלשיטתו עבודה זרה מטמאת אף באבן מסמא, וכמבואר לעיל (פב). ורבי אלעזר מתנין למעמיה שנחלקו חכמים ורבי עקיבא האם עבודה זרה מטמאת במשא, נכרי ונכרית, הן טמאים והיפטן ואכן מסמא שלחן מטמאים, כדן הזב, ואילו עבודה זרה, היא טמאה, ולא היפטתה על ידי הטהור מטמא. ורבי עקיבא אומר, עבודה זרה, היא טמאה, והיפטתה מטמא, וכמבואר לעיל (שם).

מקשה הגמרא: מתקיף לה רב אחי, אם בין לרבה ובין לרבי אלעזר הברייתא עוסקת בטומאת משא, מאי לשון 'הן' שנקט התנא, הרי דבר פשוט הוא שהם טמאים, שאם היו טהורים לא היה מה לדון בטומאת משא, והיה לתנא לומר 'עבודה זרה אין היסטתה טמא, רבי עקיבא אומר היסטתה טמא'.

מתרצת הגמרא: אלא אמר רב אחי, הכי קאמר – כך יש לומר בביאור דברי הברייתא, נכרי ונכרית שגזרו עליהם שדינם כדן הזב, בין הן שהיטו את אחרים – בין אם הם היטו אחרים, והיינו 'היטו' כפי שאנו מפרשים בכל מקום במשנה, ובין אם האחרים הם שהיטו [שנשא] אותן, והיינו 'משא' שבכל מקום, האחרים נעשים טמאים, כדן הזב שטמא בין כשהיט את הטהור ובין אם הטהור היטו. אולם עבודה זרה שהיטתה את האחרים, האחרים מהוירין, כיון שלכך הוקשה עבודה זרה לשרץ, ללמד שאינה מטמאת לא באבן מסמא ולא בהיטו, ואחרים שהיטו אותה, נעשים טמאים, כיון שלזה הוקשה לנדה ללמוד שטמאת במשא. ואילו משמשיה של העבודה זרה, בין הן שהיטו את האחרים, ובין אחרים שהיטו אותה, האחרים מהוירין, כיון שמשמשיה של עבודה זרה מטמאים בדרגה פחותה מהעבודה זרה עצמה. רבי עקיבא אומר, נכרי ונכרית שהם כזב לכל דיניהם, וכן עבודה זרה שהוקשה לנדה, בין הן שהיטו את אחרים, ובין אחרים שהיטו אותה, האחרים טמאים. אולם משמשיה של העבודה זרה, בין הן שהיטו אחרים, ובין אחרים שהיטו אותה, האחרים מהוירין, כיון שיש לימוד משרץ למעט את משמשי העבודה זרה מטומאת משא.

מקשה הגמרא: עבודה זרה, בשלמא מה ששנינו אחרים שהיטו אותה, משפחת לה תמצאנו, דהיינו שיתכן שיהיה שאדם טהור ישא עבודה זרה. אלא מה ששנינו, היא [העבודה זרה] שהיטתה את האחרים, הוי' משפחת לה – כיצד ניתן למצוא אופן שהעבודה זרה שהיט דבר דומם מסיטה את האחרים.

מיישבת הגמרא: אמר רבי ברית דרב ייבא, מצינו שעבודה זרה מטמאת בהיטו, כדתנן בברייתא, הוב שהיה כבה המאזנים, ואוכלין ומשקין מונחים כבה השנייה, כרע הוב – אם הזב הוריד והכריע את הכף בה הוא יושב ונמצא שהכף השניה בה מונחים האוכלים והמשקים הוטה על ידו, האוכלים והמשקים טמאין משום היסט הזב,

בעבודה זרה הקטנה משיעור כזית, **אֵילִימָא** – אם נאמר שהספק הוא
לְעֵנִין אֵיפֹרָא – לענין איסור הנאה מהעבודה זרה, האם דבר הפחות
משיעור כזית שנעבד לא נאסר בהנאה או שאף בשיעור זה נאסר
בהנאה, הרי אין להסתפק בזה, משום שלא **יְהֵא אֵילָא בְּזָבוּב פְּעֵל**
עֲקָרִין שהיה קטן ביותר ונאסר בהנאה, **דְּתֵנִיָא** בברייתא, נאמר
בפסוק (שופטים ח לג) **וַיְהִי בֶּאֱשֶׁר מִת גִּדְעוּן וַיָּשׁוּבוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּזְנוּ**
אֲחֵרֵי הַבְּעָלִים וַיִּשְׁמְרוּ (לָהֶן) [לָהֶם] פְּעֵל בְּרִית לְאַלְהֵים, כלומר,
ששמו לעצמם לאלוה עבודה זרה ששמה 'בעל ברית'. ומבאר
הברייתא שעבודה זרה זו, **זֶה זָבוּב פְּעֵל עֲקָרִין**. ומבאר הברייתא:
מְלִמְר, שְׂכַל אֲחֵר וְאֲחֵר עֵשָׂה דְמוֹת יִרְאָתוֹ – העבודה זרה לה הוא
עובד, **וּמִיָּתִיקָה בְּתוֹךְ בֵּיסוֹ, וְכִינּוּן שְׂוֹכְרָה** – ובכל פעם שנוכר בה,
מוֹצִיָאָה מִתּוֹךְ בֵּיסוֹ וּמְחַבְקָה וּמְנַשְׁקָה, ולכך נקראת 'בעל ברית'.
הרי מוכח מלשון הברייתא שאף עבודה זרה בצורת זבוב שהיא קטנה
משיעור כזית שנעבדה, יש לה שם עבודה זרה וממילא היא נאסרת.
אֵילָא על כרחך ספיקו של רב אחריו בר אמי הוא **לְעֵנִין מוֹמָאָה** של
עבודה זרה, **מָאִי** – מה דין העבודה זרה לענין טומאה, האם **כִּינּוּן**
דְּאִיתְקִישׁ לְשִׁרְץ כמבואר לעיל (פב), יש לומר בה, **מָה שִׁרְץ** שיעור
טומאתו **כְּכַעֲדָשָׁה, אָף עֲבוּדָה זָרָה נִמֵּי**, שיעור טומאתה **כְּכַעֲדָשָׁה**.
אוּ דִּלְמָא, הָא אִיתְקִישׁ עֲבוּדָה זָרָה לְמַת, וכמבואר בסמוך, ואם כן
יש לומר, **מָה מַת כְּכֻזָּת** – כשם שמת מטמא רק בשיעור כזית ולא
בשיעור כעדשה, **אָף עֲבוּדָה זָרָה מִטְמֵאת רַק כְּכֻזָּת** ולא כעדשה.
פושט הגמרא את הספק: **אִמְר רַב אֲוִיָא, וְאִיתִימָא** – ויש אומרים
שאמר זאת רבה בר עולא, **הָא שְׁמַע, דְּתֵנִיָא בְּרִיתָא, עֲבוּדָה זָרָה**
שְׁפֻחוּתָהּ מְשִׁיעוֹר בְּרִית, אִין בְּה מוֹמָאָה כָּל עֲקָר, שְׁנַאֲמַר כאשר
יאשיהו המלך טיהר את ירושלים מכל העבודה זרה שהיתה בה מימי
מנשה ואמון שמלכו לפניו (מלכים ב' כג ו), **וַיֵּצֵא אֶת הָאֲשֵׁרָה מִבֵּית**
ה' וְגו' וַיִּשְׂרֹף אֹתָהּ בְּנַחַל קִדְרוֹן וַיִּדָּק לְעֶפֶר וַיִּשְׂלַךְ אֶת עֶפְרָה (אֵל)
[עַל] קִבְר בְּנֵי הָעַם. ויש לדרוש מלשון הפסוק שהקיש את העבודה
זרה לקבר המת, **מָה מַת מִטְמֵא רַק כְּכֻזָּת, אָף עֲבוּדָה זָרָה מִטְמֵאת**
כְּכֻזָּת.
הגמרא חוזרת לדון בדרשות של ההיקשות שנאמרו בעבודה זרה.
מקשה הגמרא: **וְרַבְּנָן הַסּוֹבְרִים (ולשיטת רבי אלעזר) שעבודה זרה**
מִטְמֵאת רַק בְּמַגֵּעַ, הֲרִי לְמָאִי הִלְכְתָּא אִיתְקִישׁ לְשִׁרְץ – לגבי איזה
הלכה הקיש הכתוב את העבודה זרה לשרץ, לענין זה **דִּלְא מְטֵמָא**
כְּמִשְׁא – שאין עבודה זרה מִטְמֵאת במשא אלא רק במגע כדין
השרץ שאינו מִטְמֵא במשא אלא במגע. וההיקש של עבודה זרה
לנדה, הוא לענין זה **דְּאִינָה מִטְמֵאת לְאִבְרִין**, כלומר, אם היתה
העבודה זרה העשויה חוליות חוליות והתפרקה ממנה חוליה אחת,
אותה החוליה אינה מִטְמֵאת מדין עבודה זרה, וההיקש **לְמַת**, הוא
לגבי הלכה זו **דִּלְא מְטֵמָא** העבודה זרה **כְּכַעֲדָשָׁה** כשרץ אלא
משיעור כזית כמת. ויש לשאול על לימודים אלו, מדוע נדרשו כל
היקשות אלו להקל, **אִימָא** – תאמר שיש לדרוש היקשות אלו
לחומרא, והיינו, **לְמָאִי הִלְכְתָּא אֲפָשָׁה רַחֲמֵנָא** את העבודה זרה
לְשִׁרְץ, להחמיר עליה וּלְמִטְמוֹי **כְּכַעֲדָשָׁה** – כבר משיעור כעדשה
כמו שרץ ולא רק משיעור כזית. ושההיקש לנדה הוא להחמיר
וּלְמִטְמוֹי אף **כְּאֵבֶן מְסָמָא**, ומה דאֲפָשָׁה רַחֲמֵנָא את העבודה זרה
לְמַת, הוא לכדי להחמיר וּלְמִטְמוֹי **כְּאֵהֶל** – שעבודה זרה תטמא
באהל, כשם שהמת מטמא באהל. מתרצת הגמרא: **מוֹמָאָה עֲבוּדָה**
זָרָה דְּרַבְּנָן הִיא ולא נאמרה בתורה, ומשום כך, אם יש אפשרות
לדרוש לקולא וְיֵשׁ אפשרות לדרוש לחומרא, **לְקוּלָא מְקַשְׁינָן** –
דורשים את ההיקש באופן המיקל בדיון, ואילו **לְחומרא לא מְקַשְׁינָן**.

משנה

משנתנו ממשיכה בדרשת דינים שהוסמכו למקראות: **מִינִין לְסִפִּינָה**
שְׁהִיא מְהוּרָה – שאינה מקבלת טומאה ואפילו היא של חרס.
שְׁנַאֲמַר (משלי ל יט), **דִּרְדָּךְ אֲנִיָּה בְּלֹב יֵם**.

אולם אם **כִּרְעוּ הֵן** – והאוכלים והמשקים הורידו והכריעו את הכף
השניה ונמצא שהם מסיטים וגורמים את הזב, הם **מְהוּרִין** מטומאת
היסט, כיון שאין נטמא במשא הזב אלא דבר הראוי למשכב ומושב
והאדם. הרי שמבואר בברייתא שיש אופן בו דבר דומם יכול להסיט,
וכמו כן ניתן לומר לגבי עבודה זרה, שיכולה להסיט את הטהורים על
ידי הכרעת כף המאזנים.

הגמרא מביאה ברייתא בענין טומאה המסיטה, ומבררת כמי נשנתה
הברייתא. שואלת הגמרא: **כְּמָאן אֵילָא הָא דְּתֵנִיָא** – כשיטת מי
הולכת הברייתא ששנינו בה, **כָּל הַמְּמָאוֹת הַמְּסִימוֹת** את הטהור על
ידי כף המאזנים, או אדם טמא מת שהסיט טהור, **מְהוּרוֹת** – לא
נטמאו הטהורים מחמת ההיסט, **חוּץ מְהִיפְטוּ שָׁל זָב שִׁמְטָא, שְׁלָא**
מְצִינּוּ לוֹ חֶבֶר – [אופן הדומה לו] **כָּל הַתּוֹרָה כּוֹלָה, שִׁמְטָא בְּהִיסֵט**
כְּמוֹתוֹ. לִימָא – האם נאמר, שברייתא היא **דִּלְא כְּשִׁיטַת רַבִּי עֲקִיבָא,**
דְּאִי כְּרַבִּי עֲקִיבָא היא, מדוע שנה התנא שלא מצינו שטמא שהסיט
את הטהור מטמאו אלא בזב, והרי לשיטתו **אִיכָא נִמֵּי** – [יש גם]
עֲבוּדָה זָרָה שִׁמְטָאת בְּהִיסֵט, וכמבואר לעיל (ע"א). משיבה הגמרא:
אֲפִילוּ תִימָא – אף אם תאמר שהברייתא כרבי עקיבא, אין
להקשות מהמבואר בה שרק זב מטמא בהיסט, כיון ש**תֵּנִיָא** – [התנא
שנה] לשון **זָב**, וכוונתו ל**כָּל** הטומאות **דְּרַמִּי לִיה** – הדומות לו
ונלמדות ממנו, והיינו זבה, נדה ויולדת, שטמאות בהיסט, ועבודה
זרה בכללן, שהרי טומאתה נלמד מנדה.

הגמרא מביאה ספק האם אברי עבודה זרה שהתפרקו מהעבודה זרה
מטמאים או לא. מסתפקת הגמרא: **כְּעִי** – [הסתפקו] **רַב הֵמָּא בְּר**
גּוּרְיָא, טומאת עֲבוּדָה זָרָה, האם יִשְׁנָה לְאִבְרִין – בכל אבר ואבר ואף
אם אינו מחובר לגוף העבודה זרה, ואם כן, עבודה זרה העשויה
מחוליות והתפרקה, כל אבר מטמא בפני עצמו, **אוּ אִינָה לְאִבְרִין**
אלא רק כשצורת העבודה זרה שלמה, ואם כן, עבודה זרה
שהתפרקה, אבריה אינם מטמאים. ומבאר הגמרא באיזה אופן יש
ספק: **הִיכָא** – [באופן] **דְּגַם הִדְיוֹט** – [אדם שאינו אומן] **יְכוֹל לְהַחְזִירָה**
לְכַפִּי שהיתה מתחילה לֹא תִיבְעִי לָךְ – אין להסתפק בזה, אלא פשוט
הוא **דְּכִמָּאן דְּמַחְבְּרַת דְּמִי** – שיש להחשיב את העבודה זרה כמי
שהיא מחוברת, ואבריה מטמאים כעבודה זרה שלמה. אלא **כִּי**
תִיבְעִי לָךְ – באיזה אופן יש לך להסתפק, **הִיכָא דְּאִין הִדְיוֹט יְכוֹל**
לְהַחְזִירָה להיות כפי שהיתה מתחילה, מָאִי – מה דין העבודה זרה,
האם **כִּינּוּן דְּאִין הִדְיוֹט יְכוֹל לְהַחְזִירָה** לצורתה הראשונה, **כְּמָאן**
דְּמַחְבְּרַת דְּמִי – הרי זה כמי שנשברה העבודה זרה, שבאופן זה ודאי
אין העברים מטמאים, **אוּ דִּילְמָא** – או שמא יש לומר, **הָא לֹא**
מְחַסְרָה – הרי לא חסרה הצורה כולם וכל חוליותיה לפנינו ואומן
יכול לחברן, ולכך אבריה מטמאים.

ומביאה הגמרא אופן נוסף לביאור ספיקו של רב חמא בר גוריא:
וְאִיכָא דְּבַעֲי לָה לְהָךְ גִּיסָא – ויש שהסתפקו בענין זה באופן אחר,
הִיכָא דְּאִין הִדְיוֹט יְכוֹל לְהַחְזִירָה כפי שהיתה מתחילה, **לֹא תִיבְעִי**
לָךְ, אלא דבר פשוט הוא דְּכִין חוזרת בקל לצורתה
הראשונה כְּמָאן דְּמַחְבְּרַת דְּמִי – הרי זה כמי שנשברה העבודה זרה
ואין אבריה מטמאים. **כִּי תִבְעִי לָךְ, הִיכָא דְּהִדְיוֹט יְכוֹל לְהַחְזִירָה**
לצורתה הראשונה, מָאִי – מה דין אברי העבודה זרה, האם **כִּינּוּן**
דְּהִדְיוֹט יְכוֹל לְהַחְזִירָה לצורתה הראשונה, **כְּמָאן דְּמַחְבְּרַת דְּמִי** –
היא נחשבת כמחוברת ואבריה מטמאים כעבודה זרה שלימה. **אוּ**
דִּילְמָא, על אף שגם אדם שאינו אומן יכול להחזירה לצורתה
הראשונה, מכל מקום הַשְׁתָּא מִיָּהא קַשְׁלָפָה – כעת הרי צורתה
התפרקה ואין אבריה מחוברים, **וְשִׁרְיָא** – וממילא נטהרה עבודה זרה
זו מטומאתה כיון שאין צורתה שלימה. מסיקה הגמרא: **תִּיקּוּ** – אין
הכרעה בספק זה אלא תעמוד בספק.

הגמרא מסתפקת ספק נוסף בענין טומאת עבודה זרה. מסתפקת
הגמרא: **כְּעִי רַב אֲחִיבּוֹי בְּר אֲמִי, עֲבוּדָה זָרָה שלימה הַפְּחוּתָהּ**
בְּגוּדָה מְפֻזָּת, מָהוּ – מה דינה, כלומר, האם דינה כעבודה זרה על
אף קוטנה, או שמא אין דינה כעבודה זרה. **מְתִיקָה לָה רַב יוֹסֵף** –
הקשה רב יוסף על ספק זה, **לְמָאִי** – לגבי איזה ענין יש להסתפק

גמרא

הגמרא מבארת את הלימוד שבמשנה: הרי פשיטא שדרכה של אַנְיָה בִּלְבָב יָם הִיא, ומדוע נצרך הפסוק לומר שדרך האניה היא בלב ים, אלא הָא הָא קָא מְשַׁמֵּעַ לָן – מקרא זה מלמדנו שדין ספינה בָּיָם, מָה יָם מְהוּר – כשם שהים טהור ואינו יכול לקבל טומאה, וכן כל הנמצאים בתוך הים אינם מקבלים טומאה, אַף סְפִינָה מְהוּרָה ואינה מקבלת טומאה.

הגמרא מביאה מקור נוסף לדין ספינה: תַּנְיָא בברייתא, תַּנְיָה אוֹמַר, נִלְמְדָה לדין זה שספינה טהורה מְשַׁק, שהרי סתם ספינה עשויה עץ, ודינה ככלי עץ שהוקשו לשק לענין טומאה, וְמָה שֶׁק מִיטְלָל מִלָּא וְרִיקָן – כשם ששק ניתן לטלטלו בין כשהוא מלא ובין כשהוא ריק, אַף בַּל כְּלִי עֵץ, מקבל טומאה אם הוא מִיטְלָל מִלָּא וְרִיקָן, ומדיקש זה יש ללמוד, לְאִפּוּקֵי – להוציא את הַסְפִינָה שאינה יכולה להיטמא, משום דַּאֲיָנָה מִיטְלָלָתָא מִלָּא וְרִיקָן מחמת גודלה.

שואלת הגמרא: מַאי בִּינְיָהוּ – מה החילוק להלכה בין דרשת התנא במשנתנו לדרשת חנניה. מבארת הגמרא: אִיבָא בִּינְיָהוּ – יש חילוק בין הדרשות באופן שהספינה היא שֶׁל חֵרֶם, מֵאֵן דְּאָמַר אַנְיָה בִּלְבָב יָם – לשיטת התנא במשנתנו שדין זה נלמד מדיקש אניה לים, הָא נְמִי בִּלְבָב יָם הִיא – אף ספינה של חרס היא בכלל לשון הכתוב 'דרך אַנְיָה בִּלְבָב יָם', ודינה ככל ספינה שאינה מקבלת טומאה. אולם לְמֵאֵן דְּאָמַר בְּשַׁק – לשיטת חנניה שדין ספינה נלמד מדיקש כלי עץ לשק, הֵנָּה – כלים אלו, כלומר, כלי עץ, (היא) דְּבִתְיָבָא בְּפִי שֶׁק, נלמדים ממנו דְּאִי (ו-שאם) מִיטְלָלָתָא מִלָּא וְרִיקָן, אֵין – הם אכן מקבלים טומאה, אבל אִי לֹא מִיטְלָלִים מלא וריקן, הם לֹא מקבלים טומאה, אֲבָל סְפִינָה שֶׁל חֵרֶם שלא הוקשה לשק, מקבלת טומאה אַף עַל גַּב דַּאֲיָנָה מִיטְלָלָתָא מִלָּא וְרִיקָן.

מביאה הגמרא חילוק נוסף: אִי נְמִי, יש חילוק נוסף ביניהם, בדין סְפִינָת הִירְדֵן – ספינת עץ קטנה המשמשת בנהרות קטנים כנהר הירדן, וניתן לטלטלה אף כשהיא מלאה. לְמֵאֵן דְּאָמַר אַנְיָה בִּלְבָב

יָם' הִיא, הָא נְמִי – גם ספינה זו, בכלל לשון הכתוב 'דרך אַנְיָה בִּלְבָב יָם' הִיא, המלמד שספינה אינה מקבלת טומאה. אולם לְמֵאֵן דְּאָמַר שרק כלי מִיטְלָלָתָא מִלָּא וְרִיקָן יכול להיטמא, הָא נְמִי, מחמת קוטנה היא מִיטְלָלָתָא מִלָּא וְרִיקָן כשק, ולפיכך מקבלת טומאה. ומוכיחה הגמרא שניתן לטלטלה אף כשהיא מלאה, דְּאָמַר רַבִּי תַנְיָא בְּן עֲקִבְיָא, מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ חכמים שסְפִינָת הִירְדֵן טְמֵאָה, מִפְּנֵי שְׁטוּעֵנִים אוֹתָהּ פִּיכָשָׁה וּמוֹרִידִין אוֹתָהּ טְעוּנָה לְמִים, הרי שספינת הירדן מיטלטלת מלאה וריקנית.

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, לְעוֹלָם אֵל יִמְנַע אֲדָם אֶת עַצְמוֹ מִלְּהִימָצָא בְּבֵית הַמְּדֻרָּשׁ, וְאִפְּלִי שְׂעָה אַחַת לֹא יִמְנַע אֶת עַצְמוֹ, שְׂעָה־י בַּמֶּשֶׁךְ בְּמָה שְׁנֵים נִשְׁנִית מִשְׁנָה זוֹ שְׁנֵינוּ בַּה שְׁסִפִּינָת הִירְדֵן טְמֵאָה בְּבֵית הַמְּדֻרָּשׁ, וְלֹא תִתְּנָלָה מְעַמָּה מְדוּעָה הִיא מִקְבֶּלֶת טוֹמָאָה, ואין דינה כשאר הספינות שאינן מקבלות טומאה, עַד שֶׁפָּא רַבִּי תַנְיָא בְּן עֲקִבְיָא וּפִירְשָׁהּ, ולכך אל ימנע עצמו אדם את עצמו מבית המדרש אפילו שעה אחת, כיון שבשעה קלה יכול להפסיד ביאור של דבר שהיה מוקשה כמה וכמה שנים.

אגב דברי רב יהודה בשם רב, מביאה הגמרא דרשה באותו הענין: אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, לְעוֹלָם אֵל יִמְנַע אֲדָם אֶת עַצְמוֹ מִלְּבֹא לְבֵית הַמְּדֻרָּשׁ, וְכֵן אֵל יִמְנַע אֶת עַצְמוֹ מִדְּבַר תּוֹרָה, וְאִפְּלִי בְּשַׁעַת מִיתָה יַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה, שְׁנֵאָמַר לַגִּבִּי דִין טְהוֹרַת טָמֵא מֵת עַל יְדֵי פְרָה אֲדוּמָה (במדבר יט יד), 'זאת התורה אדם כי ימות בְּאֵהָל', ויש לדרוש מלשון הפסוק, אֲדָם כִּי יָמוּת בְּאֵהָל, אִפְּלִי בְּשַׁעַת מִיתָה, 'זאת התורה/ תְּהֵא עוֹסֵק בַּתּוֹרָה.

הגמרא מביאה לימוד נוסף מפסוק זה: אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, אֵין דְּבַרִּי תּוֹרָה מִתְּקַיְּמִין אֶלָּא בְּמִי שְׁמַמִּית עַצְמוֹ עָלֶיהָ – שיושב ועוסק בה תמיד אף מתוך הדחק, שְׁנֵאָמַר (שם) 'זאת התורה אדם כי ימות בְּאֵהָל', כלומר, זאת היא התורה שמתקיימת אצל האדם, אם האדם ממית עצמו באהלה של תורה.

הגמרא דנה בדברי חנניה בטומאת ספינה: אָמַר רַבָּא,